

– М., 2004. – С 8.; **2.** Коробейников В.С. Средства массовой информации / В.С. Коробейников // Энциклопедический словарь. – М., 1995. – С.763.; **3.** Луман Н. Медиа коммуникации / Н. Луман. – М., 2005. – С.54.; **4.** Toffler A. Powershift: Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21-st Century / A. Toffler. – New York; London, 1990. – P.1999.; **5.** Туроу Л. Будущее капитализма. Как экономика сегодняшнего дня формирует мир завтрашний / Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М.: Academia, 1999. – С.218.; **6.** Ровдо В.В. Сравнительная политология : учебное пособие в трех частях. – Ч.1. / В.В. Ровдо. – Вильнюс: Европейский гуманитарный университет, 2008. – С.184.; **7.** Юревич А.В. Наука и СМИ // Полис. – 2001. - № 3. – С.63.; **8.** Cultural industries: a challenge for the future of culture. Paris: UNESCO, 1982. – P.32.; **9.** Тузиков А.Р. Масс-медиа: идеология видимая и невидимая // Полис. – 2002. - № 5. – С.125.; **10.** Осокина Е.А. Влияние американских СМИ на массовое сознание (на примере конфликтов США с Ираком в 1990-1991 и 2002-2003 годах) / Е.А. Осокина. – Полис. – 2008. - № 1. – С.51.; **11.** Klapper J. The effects of mass communication / J. Klapper. – New York: Free Press, 1960. – p.32.; **12.** Ховалыг Д.В. Коммуникативная природа ценностей и их трансформаций в медийном пространстве / Д.В. Ховалыг. – Политические исследования. – 2008. - № 1. – С.66.; **13.** Культурное и языковое разнообразие в информационном обществе. – СПб.: ЮНЕСКО, 2004. – С. 11.; **14.** Тихонова М.В. Коммуникационная революция сегодня: информация и сеть / С.В. Тихонова // Полис. – 2007. - № 3. – С.63.; **15.** Дернер А. Политика как развлекательный жанр. – Государственная информационная политика. Реферативный бюллетень. – 2001. - № 3 (39). **16.** Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. – М.: Academia, 1999. **17.** Федоров В.В. Власть в информационном обществе // Обществознание: Глобальный мир в XXI веке. Книга для учителя / В.В. Федоров. – М.: ВЦИОМ, 2007. – С.58.

В.Шатун

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Державна цільова програма інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки (далі – Програма 2008-2011) має за мету сприяння виконанню завдань євроатлантичної інтеграції України, створення умов для свідомого самовизначення громадян щодо приєднання України до НАТО, забезпечення підтримки державної політики євроатлантичної інтеграції.

Програмою також визначено шляхи вирішення означеної проблеми, головними і найскладнішими з яких, на наш погляд, є забезпечення:

– підвищення рівня поінформованості громадян про євроатлантичні інтеграційні процеси, переваги членства в НАТО та перспективи

співробітництва України з Альянсом;

– проведення моніторингу громадської думки.

Моніторинг громадської думки передбачається проводити шляхом всебічного аналізу результатів соціологічних опитувань і виявлення мотивацій, що формують ставлення населення різних регіонів та цільових груп до НАТО і членства України в Альянсі, а також дослідження факторів, які впливають на громадську думку [2].

Ефективність виконання Програми великою мірою залежатиме від можливості оперативно реагувати на запити суспільства та коригувати, в разі потреби, процес її реалізації.

Проблема формування та вивчення громадської думки щодо НАТО і вступу нашої країни до цієї організації є вкрай гострою й актуальною. Наразі без вироблення загальної методології проведення соціологічних опитувань щодо євроатлантичного вибору України важко рухатися далі. Адже результати таких опитувань є об'єктивною оцінкою роботи з інформування громадськості. І наскільки неправдивими або спотвореними є результати опитувань, настільки необ'єктивну та хибну оцінку цієї роботи ми маємо. А відтак рухаємося не в тому напрямі й робимо неправильні акценти.

Таким чином, вивчення громадської думки має величезне значення в інформаційних кампаніях будь-якого рівня. Вони цікаві й тим, що є своєрідною формою зворотного зв'язку для організаторів цих опитувань. Завдяки таким дослідженням можна побачити не тільки результат якихось певних дій, а й почути реакцію на них від громадян України [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші соціологічні дослідження, присвячені виявленню ставлення українців до вступу країни в НАТО, проводилися 2000 р.

Грунтовно і всебічно досліджують громадську думку фахівці Центру Разумкова, у тому числі і ставлення громадян до євроатлантичного курсу нашої держави. Регулярно проводять дослідження громадської думки Інститут трансформації суспільства, фонд “Демократичні ініціативи”, Центр “Соціальний моніторинг”, Київський міжнародний інститут соціології, Центр з інформаційних проблем території імені Підстригача НАН України, фірма “Юкрейніан соціолоджі сервіс”, Інститут Горшеніна, Інформаційно-аналітична фірма ЕКСОР та ін.

У Миколаєві дослідження, присвячені виявленню ставлення українців до вступу країни в НАТО проводять Навчально-науковий центр з європейської та євроатлантичної інтеграції Чорноморського державного університету імені Петра Могили і Центр з вивчення громадської думки “Наваль-Експерт”.

Початок XXI століття можна охарактеризувати як досить стабільний період у політичній і в економічній царині. За вступ України в НАТО висловлювалося у 2000 році понад 30% опитаних громадян. Сьогодні ж, після непростих політичних перипетій, які пережила наша країна протягом останніх 3-4 років, ми маємо трохи більше 20% підтримки. Відтак, в Україні існує проблема, пов'язана з інформуванням суспільства про НАТО й вигоди, що одержить наша країна від членства у цій організації [4].

Саме цю проблему – інформування суспільства про НАТО і шляхи її вирішення – висвітлюють у своїх публікаціях В.Горбулін, О.Соскін, Б.Парахонський, М.Багмет, С.Джердж, О.Кокошинський, В.Фурашев, І.Жовта, О.Семіков та інші.

Окреслені тенденції знайшли свій відбиток у Державній цільовій програмі інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки. У ній проведення загальнонаціональних соціологічних досліджень та їх аналіз стоять на першому місці. У рамках нової Програми передбачено не тільки проведення власне соціологічних досліджень, а й вивчення досвіду нових країн – членів НАТО, у яких процес інформування був досить активним та проводилися потужні інформаційні кампанії перед вступом в Альянс. У рамках проведення опитувань також планується широке співробітництво з “третім сектором”.

Спираючись на вищевикладене, а також враховуючи той факт, що проблема досить складна і важлива, вважаємо за доцільне її подальшу розробку.

Мета дослідження. Зважаючи на актуальність та недостатню вивченість проблеми, автор поставив за мету: визначити шляхи забезпечення ефективного діалогу влади з громадськістю.

Об’єктом дослідження є державна інформаційна політика України щодо євроатлантичної інтеграції.

Предметом дослідження є система моніторингу громадської думки населення України.

Громадська думка – один з проявів масової суспільно-політичної свідомості, що відображає ставлення народу чи певної його частини до влади, це точка зору певної, структурно означеної спільності людей на конкретні події, проблеми, рішення державних, політичних, суспільних інституцій.

Процеси формування і функціонування громадської думки можуть бути стихійними, не залежними від діяльності тих чи інших соціальних інститутів, але найчастіше вони похідні від діяльності різних державних установ, політичних організацій, засобів масової інформації та ін.

Як суспільно-політичний інститут громадська думка означає не лише визначення прав, висунування ініціатив, обговорення й оцінку політичних дій, рішень, а й прийняття чи відкладення урядових рішень.

Це означає, що громадська думка стає одним із структурних інститутів політичної системи держави і суспільства, набуває значних можливостей впливу на хід усіх суспільних і політичних подій [5, с. 75].

Сьогодні і правляча еліта і суспільство загалом перебувають на етапі пошуку найбільш ефективної моделі забезпечення національної безпеки, існування та розвитку України як незалежної, суверенної держави. Це привело до того, що питання, якими повинні опікуватися відповідні спеціалісти та державні управління, яким суспільство це доручило, непомітно перейшли спочатку у політичну площину, а зараз – на загальнонаціональний рівень. Тому проведення всеукраїнського референдуму з питання євроатлантичної інтеграції України є неминучим. Рано чи пізно він відбудеться. А це

докорінним чином змінює ситуацію: наразі кожен громадянин України стає повноправним учасником процесу визначення шляху та механізмів забезпечення національної безпеки країни, тому що мова йде не стільки про євроатлантичний курс держави, скільки про шляхи забезпечення національної безпеки, державного суверенітету та територіальної цілісності.

В цьому і полягає відповідь на питання причетності суспільства до реалізації політики євроатлантичного курсу України. Саме пересічний громадянин України, який має право голосу у відповідності до чинного національного законодавства, буде обирати, яким шляхом держава повинна забезпечити свій власний захист та захист своїх громадян [8].

Наразі очевидно, що в суспільстві досягнуто консенсус із цього приводу, а саме: питання вступу або не вступу України до НАТО вирішуватиметься виключно за результатами загальнонаціонального референдуму. Таким чином, кожен громадянин України стає повноправним учасником процесу визначення шляху та механізмів забезпечення національної безпеки країни.

Оскільки, відповідно до Закону, “державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації”, а одним з головних її напрямів і способів є “забезпечення доступу громадян до інформації” [1, ст. 6], то постає завдання зміни методів і підходів до проведення інформаційних заходів, спрямованих на інформування громадськості з проблематики євроатлантичної інтеграції.

Інформаційна кампанія відповідно до Програми 2003-2007 рр. будувалася на положенні, що шлях забезпечення національної безпеки України через приєднання її до Північноатлантичного альянсу вже обраний і є державним курсом. Отже, залишилося лише запевнити населення країни у правильності обраного шляху [6].

Програма 2008-2011 спрямована на реалізацію державної політики у сфері інформування широких кіл українського суспільства про євроатлантичну інтеграцію та її важливість у забезпеченні національної безпеки. Вона чітко визначає своєю метою створення сприятливого інформаційного середовища для свідомого визначення українців у питанні щодо членства країни в Альянсі. У Програмі сформульовано п’ять головних напрямів роботи, у рамках яких будуть виконуватися конкретні заходи, а саме:

- запровадження моніторингу громадської думки та проведення її всебічного аналізу;
- розроблення та впровадження дієвого механізму інформування громадськості про доцільність євроатлантичної інтеграції;
- створення авторитетного експертного середовища;
- розроблення та впровадження дієвого механізму інформування громадськості про євроатлантичну інтеграцію України;
- нівелювання стереотипів громадської думки щодо співпраці України з НАТО.

Якісною відмінністю Програми 2008-2011 є її спрямованість на регіони. Окрім того, передбачається створення регіональних програм інформування

громадськості з питань євроатлантичної інтеграції та проведення двох інформаційних кампаній – у Полтавській та Миколаївській областях.

Цілий блок заходів передбачає безпосередню участь громадських організацій, а опосередковано – фактично до виконання всіх публічних акцій, що планується реалізувати в рамках Програми 2008-2011, може бути залучений „третій сектор”. Окрім участі неурядових організацій у заходах, держава розраховує на співпрацю з ними в питаннях оцінки ефективності Програми 2008-2011 та проведення моніторингу громадської думки.

Програмою передбачається проведення інформаційно-просвітницької роботи в конкретних цільових групах. Найбільша кількість таких заходів стосується поширення інформації серед учнівської та студентської молоді й освітян. Це є виправданим, бо, за статистикою, в Україні до сфери освіти причетні близько 8 млн. громадян, а один освітянин здатен поширити інформацію серед 5–10 осіб. У цій царині буде виано посібники і підручними для загальноосвітньої та вищої школи, запроваджено для студентів обов'язковий однорічний курс, у якому серед іншого поглиблено вивчатимуться основні засади політики євроатлантичної інтеграції, проводитимуться конкурси на знання євроатлантичної тематики серед школярів та студентів. Окрім того, в національних університетах створюватимуться та підтримуватимуться вже існуючі інформаційні центри з євроатлантичної інтеграції.

Окремо виділені як цільові групи військові, правоохоронці та працівники органів безпеки, а також державні службовці. Передбачається провести низку заходів, зокрема культурно-масових, організувати семінари для державних службовців місцевих органів влади з метою підвищення їх обізнаності й розуміння процесів євроатлантичної інтеграції.

Зрозуміло, що ефективність виконання означених головних напрямів роботи великою мірою залежатиме від можливості оперативно реагувати на запити суспільства та коригувати процес її реалізації в разі потреби. Такі ситуації обов'язково виникатимуть за результатами проведених у рамках Програми 2008-2011 соціологічних досліджень. Адже останні можуть вважатися ефективним інструментом процесу інформування громадськості лише в контексті їх всебічного аналізу й використання даних опитувань у щоденній роботі. Тому варто було б визначити можливість вносити зміни і доповнення в рамках Програми 2008-2011 [7].

Індикатором змін у думках пересічного громадянина України мають стати прозорі та правдиві соціологічні опитування, що проводитимуться на основі єдиної доступної для всіх методології, яку буде вироблено й рекомендовано для вжитку всім соціологічним службам, які здійснюють моніторинг підтримки ідеї вступу України до НАТО.

Соціологічні опитування – це не спосіб просвітництва або інформування людей, а спосіб виявити нові тенденції в соціальній реальності, підтвердити або спростувати наявні гіпотези про цю реальність. Водночас при інтерпретації результатів соціологічних опитувань необхідно враховувати, що ми маємо справу із суб'єктивними, часом суперечливими поглядами

людей, які, відповідаючи на запитання інтерв'юєрів, не завжди впевнені у своїх відповідях.

І все ж таки, оскільки країна взяла курс на євроатлантичну інтеграцію, необхідно серйозно вивчати ставлення громадян до НАТО. Для чого потрібен моніторинг? Насамперед, щоб визначити чинники, які можуть визначальним чином впливати на громадську думку.

Очевидно, варто переходити від аналізу окремих показників або навіть окремих індикаторів до побудови більш складних, узагальнюючих моделей, які дозволяють пояснювати ситуацію, або навіть намагатися робити короткострокові прогнози. Емпіричні соціологічні дослідження – це не тільки засіб перевірки існуючих гіпотез, а й джерело для побудови нових моделей [3, с. 159].

Таким чином, вивчення громадської думки щодо НАТО, яке пов'язане зі сферою як міжнародних відносин, так і безпеки, торкається багатьох чинників і потребує їх певної ідентифікації та інвентаризації, щоб або заперечити, або погодитись і врахувати відповіді на такі запитання:

- У чому полягає власне природа і значення євроатлантичного вибору, його складний, комплексний, стратегічний, цивілізаційний і політичний зміст?
- Чи є в суспільстві розуміння того, що саме ми обираємо: зокрема, яку роль відіграв Північноатлантичний блок у часи “холодної” війни, яким є “нове” НАТО, до котрого прагне Україна?
- Чи пов'язаний, та як саме, євроатлантичний вибір України із політичною волею керівників держави та національними інтересами еліти?
- Якщо опитування серед експертів демонструють підтримку вступу до НАТО майже 80% респондентів, то чому це питання не є серед пріоритетів пересічних громадян і цікавить достатньо обмежену кількість людей (близько 2%)?
- Які соціологічні служби (українські, міжнародні), на якій методологічній базі, за чієї підтримки, наскільки послідовно й науково обгрунтовано здійснюють соціологічні дослідження?
- Чи не є соціологічні дослідження політично замовленими і заздалегідь передбаченими?
- Чи враховані в опитуваннях впливові цільові групи, вік, освіта, професійні та інші особливості респондентів?
- Як висвітлюються і презентуються результати соціологічних досліджень?
- Про що свідчать суттєві відмінності в показниках ставлення населення до вступу в НАТО у багатьох як національних, так і регіональних опитуваннях?
- Як інтерпретувати і враховувати істотні розбіжності громадської думки з питань євроатлантичної інтеграції різних регіонів України? [3, с. 163].

Висновки. Індикатором змін настроїв громадян України, національних

інтересів і цінностей, перегляду існуючої системи національної безпеки і входження до нових колективних безпекових структур мають стати прозорі та правдиві соціологічні опитування, що проводитимуться на основі єдиної уніфікованої і доступної для всіх методології. Це дасть можливість здійснювати порівняння у просторі (різні області) та часі.

Особливий інтерес становить проведення досліджень громадської думки відносно НАТО в регіонах України. Відтак створення регіональної мережі наукових соціологічних структур є надзвичайно потрібною справою.

Основні принципи, підходи і вимоги до вивчення громадської думки, які розроблені Інститутом трансформації суспільства, зводяться до наступних:

- доцільно проводити соціологічні дослідження в кожному районному центрі області, поклавши в основу досліджень соціально-демографічну структуру певного населеного пункту і відповідні статистичні дані;

- при побудові вибірки необхідно домагатися, щоб кожен респондент мав рівні можливості взяти участь в опитуванні;

- вибірку доцільно здійснювати з урахуванням кількості домогосподарств. Досить результативним є опитування кожного п'ятого помешкання;

- опитування необхідно проводити регулярно;

- запитання для опитувальної анкети слід формулювати таким чином, щоб мати змогу виявити ставлення людей до Північноатлантичного альянсу, причини їх негативізму стосовно вступу України до НАТО;

- слід ретельно підготувати бази даних;

- необхідно розробити типологію районів в областях для репрезентативних оперативних досліджень;

- доцільно здійснювати комбіновані соціологічні дослідження, тобто проводити опитування як за класичною схемою, так і з використанням вуличних, телефонних опитувань, а також опитувань різних соціальних груп;

- організації, що проводять опитування, повинні мати мережу досвідчених та надійних інтерв'юєрів, щоб запобігти отриманню викривлених результатів дослідження;

- фокус-групові дослідження доцільно готувати в найкоротший термін. Вони допоможуть оцінити реальну ситуацію й сформулювати запитання для колективних досліджень і надалі, регулярне їх проведення зможе забезпечити від помилок;

- доцільно дійти згоди зі ЗМІ (круглі столи, прес-конференції, регулярні інтерв'ю);

- уникати в опитуваннях, що здійснюються маркетинговими компаніями, вставляти серед запитань про споживчі товари запитання про євроатлантичну інтеграцію і НАТО.

1. Закон України “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 року // ВВРУ 1992. – №48/http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=80683638&cat_id=80683530&etime=1180539777056 2. Державна цільова програма

інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки. Затверджено постановою КМ України від 28 травня 2008 р. № 502 // <http://www.tax.vsem.com.ua/embed/derg-nato.doc> 3. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України / За заг. ред. О.І. Соскіна. – К.: Вид-во “Інститут трансформації суспільства”, 2008. – 192 с. ISBN 978-966-8534-08-9 4. Жовта І. Соціологічні дослідження в реалізації державних програм інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції // <http://www.nceai.gov.ua/272.853.0.0.1.0.phtml> 5. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Генеза, 1997. – 400 с. ISBN 966-504-011-1 6. Фурашев В. Особливості інформування громадськості щодо євроатлантичного курсу України на сучасному етапі її інтеграції до НАТО // <http://www.nceai.gov.ua/272.854.0.0.1.0.phtml> 7. Фурашев В. Акценти та пріоритети інформаційної політики в період інтенсивного залучення України до НАТО // <http://www.nceai.gov.ua/272.812.0.0.1.0.phtml>

В. Головата

ВПЛИВ ТРАДИЦІЙ НА РОЗБУДОВУ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Нині в Україні проходить реформування державної служби, яке направлене на те, щоб підняти її авторитет, авторитет влади в цілому, забезпечити ефективне функціонування державного механізму, досягнення європейських стандартів рівня життя наших громадян.

Питання стоїть так, що серйозним еталоном соціально-економічного реформування в Україні має бути модель європейського розвитку. Тому дуже важливо осмислити історичний шлях розвитку державної служби України на шляху до Європи. Цей процес поетапний, тому метою дослідження є проведення аналізу впливу історичних традицій на побудову сучасної державної служби в Україні відповідно стандартам Європейського Союзу. Адже за словами Президента України В.Ющенко : «Традиції – невід’ємна складова нації» [6, с. 13]

За словами доктора філософських наук Т. Мокренка, сьогодні перед Україною стоять виклики, пов’язані із загальною світовою тенденцією до глобалізації. Насамперед вони зумовлені процесами її європейської та євроатлантичної інтеграції. Ключову роль у цих процесах відіграє її головний інструмент – вітчизняна державна служба, функціонування якої зумовлює якість державного управління/

«Необхідність реформування вітчизняної державної служби для нас очевидна. При цьому ми рухаємось, у першу чергу спираючись на європейський досвід. Так вийшло, що, живучи з країнами Європейського Союзу в одному хронологічному періоді, в одному вимірі історичного часу, ми від них значно відстаємо, зокрема в державотворчих процесах, і змушені працювати в «наздоганяючій моделі».

Іншим джерелом для планування реформи державної служби є наша